

erre is. Az elektronikus folyóirat egy számítógépes adatbázis számára készül, míg a központ nyomtatható szedést hoz létre.

A legújabb fejlemények arra mutatnak, hogy az elektronikus folyóirat gyümölcsözőbb lehet. A Comtex Scientific azt tervezi, hogy 22 elektronikus folyóiratból álló sorozatot indít[8]. A Rand Corporation az elektronikus folyóirat és a szerkesztő központ kombinációját használja belső anyagainak előállítására[9]. S hasonló kísérletek folynak más helyeken is.

Összegezés

A fejlődés a papír nélküli információs rendszerek felé halad, s ebben az elektronikus folyóirat előnyben van a szerkesztő központtal szemben: lehetővé teszi mind a formális, mind az informális kommunikációt; egyébként ez a megkülönböztetés egyre inkább értelmét veszti egy teljesen elektronikus környezetben.

Am az elektronikus folyóirat sem biztos, hogy megoldja a tudományos publikáció problémáit. A következő évtizedekben az egymástól független folyóiratokat kiszámítógépes rendszerek fogják szolgálni, amelyek az információt előállító primer közösségek irányítása alatt állnak. Így a publikálás szétforgácsoltága és mennyisége tovább nő — bár az átutazási idő és a költségek csökkennek —, ami a szét-sugárzott tudományos és műszaki információ bibliográfiai ellenőrzését, rendjét, összefüggéseit nyilván veszélyezteti. Nem lehetünk tehát biztosak abban,

hogy a papír nélküli rendszer jobban szolgálja a tudományt, mint a kiadás hagyományos formája.

Irodalom

- [1] LANCASTER, F. W.: Toward Paperless Information Systems. Academic, New York, 1978. p. XI.
- [2] SUBRAMANYAM, K.: Scientific and Technical Information Resources. Dekker, New York, 1981. p. 32.
- [3] KING, D. W., et al.: Total Cost of Communicating Scientific and Technical Information. = The Scientific Journal. Aslib, London, 1979. p. 29–31.
- [4] TUROFF, M. – STARR, R. H.: The Electronic Journal: A Progress Report. = Journal of the American Society for Information Science. 33. köt. 4. sz. 1982. p. 201.
- [5] BAMFORD, H. E.: A Concept for Applying Computer Technology to the publication of Scientific Journals. = Journal of the Washington Academy of Sciences. 62. köt. 4. sz. 1972. p. 306–314.
- [6] Aspen Systems Corporation, Editorial Processing Centers: Feasibility and Promise/Office of Science Foundation Service, National Science Foundation, Washington, D.C. p. 48.
- [7] WOODWARD, A. M.: Editorial Processing Centres: Scope in the United Kingdom. British Library, Wetherby, 1976. p. 1.
- [8] Journals: Fearing the Electronic Future. = Science, 216. köt. 1982. p. 964–967.
- [9] GREASER, C. U.: Authors, editors and computers. = Scholarly Publishing, 12. köt. 2. sz. 1981. p. 123–129.

/CHAMPBELL, N. A.: On paperless-ness. = Canadian Library Journal, 41. köt. 4. sz. 1984. p. 181–186./

(Papp István)

A könyvtáros és az információs szakember szerepéről

1. A könyvtárosnak az a szerepe, hogy leírja az információ hordozóját. 2. Az információs szakember szerepe az, hogy megsűrje az információt. 3. A két szerep nem ugyanaz. A cikk ezzel a három hipotézissel foglalkozik.

Miután megvizsgálta a könyvtárosság és a könyvtártudomány fogalma tartalmának változásait a különféle meghatározások tükrében, s rámutatott arra a fejlődési irányra, hogy míg az intézményre alapozott megközelítés megfelelő és hasznos volt a 19. században, a 20. században ez már nem kielégítő, s egyre inkább egyfelől az információ iránti társadalmi igény, másfelől a rögzített tudás jelentheti a könyvtárosság és a könyvtártudomány alapjait. Ebből a

szempontból az *információhordozók leírása és osztályozása* minden bizonnyal olyan funkciónak tekinthető, amely világosan megkülönbözteti a könyvtárost más szakmák képviselőitől, ám mint a könyvtárosi szerep átfogó meghatározása nyilván szóba sem jöhet. Talán beleérthető a referenz funkció a leghagyományosabb formájában, de a tájékoztató szolgálat korszerű felfogása megkívánja anyagának, az információnak az ismeretét is. A válogatási funkció is feltételezi a hordozók tartalmának ismeretét.

A második hipotézis vizsgálatát is különböző definíciók felidézésével kezdi. Az ALA (American Library Association = Amerikai Könyvtári Egyesület) glosszáriumának 1943-as kiadásában még nem szerepeltek azok a szakkifejezések, amelyek a legutóbbi évtizedekben jelentek meg és az 1983-as kiadásban bukkannak fel: információ, információkezelés, információtudomány, információs szakember. Az egyes szakírók meghatározásai az információtudomány különböző aspektusait emelik ki; nem fogadható el azonban az a nézet, amely a számítástechnika és a telekommunikáció alkalmazására korlátozná. Van, aki úgy véli, hogy az információtudomány még nem rendelkezik kellő elméleti alapozással. Mindenesetre az információtudomány definíciói tükrében a második hipotézis azt feltételezi, hogy a rendelkezésre álló információ teljességéből bizonyos *szűrési eljárás* után az egyik rész a használóhoz kerül, a másik pedig a használótól elzárva marad. Ez valójában válogatási funkció, amely — mint láttuk — megjelenik a korszerű tájékoztató szolgálatban is, és minden szelektív információszétsugárzás szükségszerű eleme.

Sok szakíró szinte szinonimákként használja a könyvtáros és az információs szakember kifejezést, ugyanígy a könyvtártudományt és az információtudományt. Mások a szakmák lényegi azonossága mellett a környezetben (könyvtár, ill. dokumentációs központ) látják a különbséget. Messze nem áll azonban már az a tétel, hogy a könyvtáros szükségszerűen a könyvtárral (mint fizikai valóságában is megjelenő épülettel), a könyvekkel van csak kapcsolatban; a modern könyvtár különféle dokumentumokat tartalmaz, s különféle eszközökkel van felszerelve. Sokan az információs szakemberek megjelenését a számítógépekhez kötik, holott mi más a számítógép, mint ugyanolyan információtároló és információhordozó, mint a könyvtár, a könyv vagy a film? S szerepe vajon nem az információ feljegyzése, közlése, kezelése, megőrzése? Csak gyorsabban, hatékonyabban, nagyobb méretekben végzi mindezt. Még az interaktivitás sem jelent lényegi

különbséget a korábbi információhordozókhoz képest, mert a befogadó mindig aktív szerepet játszott, lett légyen bármilyen hordozóval kapcsolatban.

A könyvtár és a könyvtáros szerepe lényegileg éppen úgy nem különbözik egy számítógépesített információs rendszertől és kezelőjétől, mint az agyagtábla a mai könyvtől. Hasonlóképpen a könyvtárpület sem jelent lényegi elemet, mert csak szükségszerű következménye a tárolandó könyveknek. A könyvtárosság azonban nem az épülethez kötődik, hanem a feljegyzett ismeretanyag gyűjteményéhez, amely bármely formát ölthet: könyvként is, számítógéppel kezelt rekordként is megjelenhet.

A könyvtáros és a szofiverszakember közül az előbbinek az a gondja, hogy az információs igények kielégítésére hasznosítsa a számítógépet, az utóbbié pedig az, hogy a gép adottságait hozzáigazítsa az igények kielégítéséhez.

A mai könyvtáros tevékenységi körét és szerepét a fentiek szellemében leghívebben az ALA 1983-as glosszáriuma és a Durynek a 17. századból származó meghatározása írja le. Az ALA-glosszárium tévesen utalja azonban az információs szakember illetékeségébe az információ előállítását, hiszen ez a szerző dolga. Más meghatározások is túlmenni látszanak az információtudomány tényleges határain. A lényegyet legpontosabban *Haynes* meghatározása fejezi ki; ez azonban pontosan egybevág azzal, amit a könyvtártudományra és a könyvtáros szerepére vonatkozóan találtunk. Tehát *nincs különbség a könyvtáros és az információs szakember szerepe között*, mindketten ugyanannak a diszciplinának a munkásai. (Amint a jogászok között is megkülönböztetünk bírakat, ügyészeket, ügyvédeket stb.)

Következésképpen a harmadik hipotézisünk hamisnak bizonyult. Bár az első hipotézisünk igazolódott, az információhordozó azonosításával (leírásával) a könyvtáros/információs szakember szerepének csupán egy kis részét lehet leírni. Ugyanígy az információ megszűrésére vonatkozó hipotézis is igaz volta mellett a könyvtáros/információs szakember szerepének csupán egy jellegzetességét emeli ki. Összefoglalva: az az állítás, mely szerint a könyvtáros szerepe — eltérően az információs szakembertől —, az, hogy azonosítsa az információhordozót, s ne szűrje meg az információt, hamis.

/WILKINSON, M. A.: *Three hypotheses.* = *Canadian Library Journal*, 41. köt. 4. sz. 1984. p. 195–200./

(Papp István)